

# Облікова картка дисертації

## I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U002427

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 19-06-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:



## II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Омельченко Анна Григорівна

2. Anna H. Omelchenko

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філологія

Дата захисту: 26-06-2025

Спеціальність за освітою: 035 Філологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

### **III. Відомості про організацію, де відбувся захист**

**Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради):** PhD 9366

**Повне найменування юридичної особи:** Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

**Код за ЄДРПОУ:** 02125585

**Місцезнаходження:** вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

**Форма власності:** Державна

**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України

**Ідентифікатор ROR:**

### **IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію**

**Повне найменування юридичної особи:** Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

**Код за ЄДРПОУ:** 02125585

**Місцезнаходження:** вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

**Форма власності:** Державна

**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України

**Ідентифікатор ROR:**

### **V. Відомості про дисертацію**

**Мова дисертації:** Українська

**Коди тематичних рубрик:** 16.21.33, 16.21.51.05

**Тема дисертації:**

1. Художній потенціал дієслова в українському поетичному мовленні: семантико-граматичний і стилістичний виміри
2. The Artistic Potential of the Verb in Ukrainian Poetic Discourse: Semantic-Grammatical and Stylistic Dimensions

**Реферат:**

1. Дослідження присвячене ґрунтовному аналізу художнього потенціалу дієслова в поетичному мовленні української мови другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Застосовано функційно-стилістичний, лінгвопоетичний, морфологічно-стилістичний і контекстуально-аналітичний підходи, що забезпечують комплексне осмислення ролі вербальних одиниць у формуванні поетичного висловлення, емоційного тла та стилістичної виразності тексту. Наукова новизна полягає у першому в українському мовознавстві комплексному аналізі граматичних категорій дієслова як засобу реалізації естетичних функцій у поетичному тексті. Обґрунтовано, що категорії особи, числа, часу, способу, роду і виду не лише позначають граматичні значення, а й активно залучені до створення образності, ритміки, емоційної напруги, внутрішнього мовлення та ліричної саморефлексії. Дієслово постає не лише структурним компонентом синтаксису, а й

текстотвірною одиницею, що формує смислову й композиційну цілісність твору, дозволяючи автору досягти високого ступеня інтонаційної, семантичної та художньої організації поетичного мовлення. Перший розділ зосереджено на теоретичних і методологічних аспектах аналізу дієслова в межах поетичного мовлення. Здійснено огляд наукових підходів до розуміння статусу дієслова у граматичній системі української мови, охарактеризовано фінитні та нефінитні форми з урахуванням їхніх функціональних можливостей у поезії. Підкреслено, що саме фінитні форми становлять ядро дієслівної системи, тоді як нефінитні забезпечують образну варіативність. Наголошено на важливості контекстуального аналізу, де враховується не лише граматична форма, а й інтонаційна виразність, авторська інтенція, жанрові та інтертекстуальні нашарування, що поглиблюють розуміння функціональної специфіки дієслівних категорій. Другий розділ зосереджено на дослідженні художнього потенціалу граматичних категорій. Встановлено, що форми першої особи передають інтимне «я» ліричного героя, друга особа створює діалогізованість, а третя – дистанцію і наративну відстороненість. Категорія числа формує уявлення про колективність або індивідуальність, рід – підкреслює гендерно-психологічний вимір. Часові форми реалізують темпоральну динаміку: теперішній час додає драматизму й невідкладності, минулий – елегантності, а майбутній – символізму, іноді навіть фатальності. Категорії способу виражають сумнів, умовність, заклик або внутрішню боротьбу суб'єкта. Видові грами окреслюють тривалість, повторюваність або завершеність дії, формуючи експресивний ритм і темп твору, слугуючи засобом увиразнення змісту. Третій розділ дисертації присвячено дієслову як засобу творення стилістичних фігур. Проаналізовано функціонування дієслів у межах таких фігур, як анафора, анадиплосис, кіклос, паронімічна атракція, градація, антитеза. З'ясовано, що дієслова в цих конструкціях сприяють не лише композиційній організації тексту, а й його ритмізації, смислового акцентуванню, емоційній глибині. Наприклад, анафора забезпечує повторюваність і ритм, анадиплосис – плавність переходу, кіклос – замкнуту структурну єдність, паронімічна атракція – фонічну експресію, а антитеза – художній конфлікт або іронію, відкриваючи простір для інтерпретації глибинних сенсів. Практичне значення роботи полягає в можливості застосування її результатів у навчальному процесі: під час викладання морфології української мови, стилістики, поетики, інтерпретації художнього тексту, лінгвопоетики. Матеріали можуть бути використані при укладанні посібників, підручників, методичних рекомендацій, у спецкурсах для філологів, літературних студій, вчительських семінарів, у практиці шкільного аналізу поезії. Це дослідження є вагомим внеском у розвиток лінгвопоетики як окремого напрямку мовознавства, особливо актуального в умовах зростання суспільного інтересу до національного художнього слова, формування нових підходів до вивчення мови мистецтва та усвідомлення її культурної місії. Особистий внесок здобувачки полягає у самостійному формулюванні наукової проблеми, доборі репрезентативного матеріалу (поезія понад 60 українських авторів), розробленні методики аналізу граматичних форм у межах художнього мовлення. Авторка здійснила системний опис грамемних засобів поетичного висловлення, визначила роль фінитних і нефінитних дієслів у формуванні стилістичних фігур, окреслила типологію граматики-стилістичних функцій дієслів у поезії. Висновки є результатом власних спостережень, інтерпретацій та теоретичних узагальнень, що відкривають нові перспективи для вивчення граматичних засобів як естетичних і змістотворчих одиниць українського поетичного мовлення.

2. The dissertation presents an in-depth analysis of the artistic potential of the verb in the poetic discourse of the Ukrainian language of the second half of the 20th and early 21st centuries. The study employs functional-stylistic, morpho-stylistic, linguo-poetic, and contextual-analytical approaches, offering a comprehensive understanding of how verbal units contribute to poetic expression, emotional background, and stylistic coherence of the text. The scientific novelty lies in the first comprehensive analysis in Ukrainian linguistics of grammatical categories of the verb as a means of aesthetic realization in poetic texts. It is substantiated that the categories of person, number, tense, mood, gender, and aspect serve not only grammatical functions but also play an active role in creating imagery, rhythm, emotional intensity, inner speech, and lyrical self-reflection. The verb functions not only as a syntactic component but also as a text-forming unit, enabling the author to achieve high levels of intonational, semantic, and aesthetic organization of poetic discourse. The first chapter focuses on theoretical and methodological principles of analyzing the verb in poetic discourse. It reviews scientific approaches to the status

of the verb in the grammatical system of the Ukrainian language and characterizes finite and non-finite forms, taking into account their expressive potential in poetic structures. Finite forms constitute the core of the verbal system, while non-finite ones ensure figurative variability. The importance of contextual analysis is emphasized, considering not only grammatical form but also intonation, authorial intent, genre, and intertextual layers that deepen the interpretation of verbal categories. The second chapter explores the artistic functionality of grammatical categories. First-person forms convey the intimate “I” of the lyrical subject; the second person creates dialogue and address, while the third person introduces narrative distance. Number categories reflect collectivity or individuality, gender expresses psychological and social identity. Tense forms implement temporal dynamics: the present adds urgency, the past introduces retrospection, and the future embodies symbolism or fatality. Mood conveys uncertainty, condition, appeal, or internal conflict. Aspectual meanings reveal duration, repetition, or completeness of action, shaping the expressive rhythm of the poem. The third chapter examines the verb as a means of forming stylistic figures. The functioning of verbs in such figures as anaphora, anadiplosis, epanalepsis (cyclus), paronomastic attraction, gradation, and antithesis is analyzed. Verbs in these constructions not only support compositional coherence but also enhance rhythm, semantic accentuation, and emotional depth. Anaphora ensures repetition and musicality, anadiplosis smooths transitions, cyclus creates structural closure, paronomasia adds phonetic expressiveness, while antithesis generates contrast and interpretative complexity. The practical significance of the study lies in its applicability to the educational process – in teaching Ukrainian morphology, stylistics, poetics, literary text interpretation, and linguopoetics. The materials can be used in textbooks, manuals, special courses, philological seminars, literary workshops, and in the school analysis of poetry. The research contributes significantly to the development of linguopoetics as an independent linguistic field, particularly relevant in the context of increasing interest in national poetic expression and the shaping of a contemporary language and literary culture. The author’s individual contribution consists in formulating the research problem, independently selecting representative material (poetry by over 60 Ukrainian authors), developing a methodology for analyzing grammatical forms in poetic language. The researcher conducted a systematic description of grammatical means of poetic expression, defined the role of finite and non-finite verbs in forming stylistic figures, and proposed a typology of grammatical-stylistic functions of verbs in poetry. The conclusions are based on original observations, interpretations, and generalizations, which open new perspectives for the study of grammatical means as aesthetic and meaning-making units of Ukrainian poetic discourse.

### **Державний реєстраційний номер ДіР:**

**Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки:** Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

**Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності:** Освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з’єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій

**Підсумки дослідження:** Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

### **Публікації:**

- Омельченко А. Г. Імператив у поетичному мовленні Миколи Вінграновського. Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків, 2021. Вип. 54 (I). С. 176–184.
- Омельченко А.Г. Семантика імператива в поетичному мовленні Ліни Костенко. Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. Вип. 56. С. 295–305.
- Омельченко А. Г. Явище транзитивації інтранзитивних дієслів у ліричному мовленні українських поетів. Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць Харківського національного педагогічного університету імені

Г. С. Сковороди. Харків, 2022. Вип. 57. С. 77–83.

- Омельченко А. Г. Дієслово в поетичній мові Світлани Короненко: граматико-стилістичний вияв. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2024. Вип. 74. Т. 2. С. 209–214.
- Омельченко А. Безособові дієслова в поетичному мовленні: семантика і прагматика. *Ucrainica X. Současná ukrajinistika, problémy jazyka, literatury a kultury. Sborník příspěvků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. С. 151–156.

**Наукова (науково-технічна) продукція:**

**Соціально-економічна спрямованість:**

**Охоронні документи на ОПВ:**

**Впровадження результатів дисертації:** Впроваджено

**Зв'язок з науковими темами:**

## **VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)**

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Олексенко Олена Андріївна
2. Olena A. Oleksenko

**Кваліфікація:** к. філол. н., професор, 10.02.01

**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0002-6541-8040

**Додаткова інформація:**

**Повне найменування юридичної особи:** Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

**Код за ЄДРПОУ:** 02125585

**Місцезнаходження:** вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

**Форма власності:** Державна

**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України

**Ідентифікатор ROR:**

## **VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів**

**Офіційні опоненти**

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Костусяк Наталія Миколаївна
2. Natalia M. Kostusyak

**Кваліфікація:** д. філол. н., професор, 10.02.01

**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0002-9795-6038

**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Волинський національний університет імені Лесі Українки**Код за ЄДРПОУ:** 02125102**Місцезнаходження:** проспект Волі, буд. 13, Луцьк, Луцький р-н., 43025, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Тележкіна Олеся Олександрівна

2. Olesya O. Telezhkina

**Кваліфікація:** к. філол. н., доц., 10.02.01**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0001-6870-2429**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди**Код за ЄДРПОУ:** 02125585**Місцезнаходження:** вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:****Рецензенти****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Скоробогатова Олена Олександрівна

2. Olena O. Skorobohatova

**Кваліфікація:** д. філол. н., професор, 10.02.02**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0003-0214-188**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди**Код за ЄДРПОУ:** 02125585**Місцезнаходження:** вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:**

